

**Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní**

Vývoj krajského zřízení se zaměřením na Pardubický kraj

Marek Desenský

**Bakalářská práce
2008**

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Ústav veřejné správy a práva
Akademický rok: 2007/2008

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Marek DESENSKÝ**
Studijní program: **B6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Veřejná ekonomika a správa**

Název tématu: **Vývoj krajského zřízení se zaměřením na Pardubický kraj**

Zásady pro vypracování:

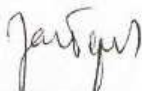
1. Úvod
2. Historie krajského zřízení
3. Činnost Pardubického kraje
4. Zhodnocení efektivnosti zřízení vyšších územních samosprávních celků
5. Závěr
6. Přílohy

Rozsah grafických prací: -
Rozsah pracovní zprávy: **cca 30 stran**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**
Seznam odborné literatury:

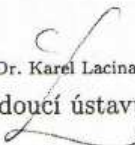
literatura:

Cogan Rudolf, Krajské zřízení, Praha ASPI 2004, ISBN 80-7357-041-6
Koudelka Zdeněk, Průvodce územní samosprávou, Praha, Linde 2003,
ISBN 80-7201-403-X
Kadečka Stanislav, Právo obcí a krajů České republiky, Praha, C.H. Beck
2003, ISBN 80-7179-794-4
Janák Jan, Hledíková Zdeňka, Dobeš Jan, Dějiny správy v českých zemích
od počátku státu po současnost, Praha, Lidové noviny 2005, ISBN 80-
7106-709-1
jiné zdroje:
www.pardubickykraj.cz
www.portal.gov.cz

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Miloš Charbuský, CSc.**
Ústav veřejné správy a práva
Datum zadání bakalářské práce: **25. října 2007**
Termín odevzdání bakalářské práce: **19. května 2008**

prof. Ing. Jan Capek, CSc.
děkan

L.S.

prof. PhDr. Karel Lacina, DrSc.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 15. listopadu 2007

PODĚKOVÁNÍ

Rád bych poděkoval vedoucímu mé bakalářské práce PhDr. Miloši Charbuskému, CSc. za cenné rady a připomínky, které se vyskytly v průběhu zpracování bakalářské práce.

SOUHRN

Bakalářská práce se zabývá veřejnou správou. V první části je uveden historický vývoj územní správy a samosprávy od počátků a prvních známek existence správních systémů v raném středověku až po současnou moderní veřejnou správu fungující v České republice. V další části je podrobněji přiblížena veřejná správa v Pardubickém kraji. Zde jsou popsány konkrétní orgány a úřady správy a samosprávy, jejich pravomoc, působnost a vzájemná spolupráce. Cílem této práce je přiblížit fungování územní správy a samosprávy v historickém vývoji a současnosti.

KLÍČOVÁ SLOVA: Územní samospráva, krajské zřízení, orgány, státní správa, veřejná správa, dějiny, historický vývoj

TITTLE

The developement of regional system with focus on region of Pardubice

SUMMARY

The bachelor degree thesis is dealing with public administration. The first part contains historical progress of regional administration and self-management from the origins and first traces of existence of administration system in early middle-age to the present modern public administration, operating in Czech Republic. In the next part, more detailed look on public administration in country of Pardubice is drawn on. Here are described the specific organs and offices of administration and self-management, their authorities, fields of action and mutual cooperation. The objective of this thesis is to approach the function of regional administration and self-management in historical progress and present.

KEY WORDS: regional self-management, regional system, organs, country administration, public administration, history, historical progress

Obsah

<u>OBSAH</u>	6
<u>SEZNAM OBRÁZKŮ</u>	7
<u>1. ÚVOD</u>	8
<u>2. HISTORIE A VÝVOJ KRAJSKÉHO ZŘÍZENÍ V OBDOBÍ STŘEDOVĚKU A POZDŇÍHO FEUDALISMU</u>	9
2.1 RANÝ STŘEDOVĚK	9
2.2 CENTRALIZOVANÁ SPRÁVA	10
2.3 DECENTRALIZACE SPRÁVY A VZNIK KRAJŮ	11
2.4 OBDOBÍ VLÁDY MARIE TEREZIE	12
2.5 PŘECHOD OD FEUDALISMU KE KAPITALISMU	13
2.6 MĚSTSKÁ SPRÁVA	14
<u>3. OBDOBÍ HABSBUŘSKÉ MONARCHIE OD POLOVINY 19. STOLETÍ</u>	16
3.1 REVOLUČNÍ OBDOBÍ	16
3.2 REORGANIZACE SPRÁVY	16
3.3 ÚZEMNÍ SAMOSPRÁVA	17
<u>4. OBDOBÍ PRVNÍ A DRUHÉ REPUBLIKY A PROTEKTORÁTU</u>	20
4.1 VÝVOJ ČSR	20
4.2 ZMĚNY V SAMOSPRÁVĚ	20
4.3 OKRESNÍ ZŘÍZENÍ	21
4.4 VYŠŠÍ ÚZEMNÍ CELKY	22
4.5 OBDOBÍ OKUPACE	23
4.6 VZNIK PROTEKTORÁTU	24
<u>5. POVÁLEČNÁ LÉTA A OBDOBÍ KOMUNISTICKÉ VLÁDY</u>	26
5.1 ČESKOSLOVENSKÁ REPUBLIKA PO VÁLCE	26
5.2 POSTAVENÍ SLOVENSKA V POVÁLEČNÉM STÁTĚ	26
5.3 ORGANIZACE STÁTNÍ SPRÁVY	27
5.4 MÍSTNÍ ORGÁNY SPRÁVY	28
5.5 REFORMY NÁRODNÍCH VÝBORŮ A VZNIK KRAJŮ	29
<u>6. SPRÁVA PO ROCE 1989</u>	31
6.1 ÚSTAVNÍ ZMĚNY A ROZPAD FEDERACE	31
6.2 STÁTNÍ SPRÁVA A SAMOSPRÁVA	31

7. PARDUBICKÝ KRAJ	33
7.1 ÚVOD	33
7.2 SPRÁVA KRAJE	34
7.3 ZASTUPITELSTVO PARDUBICKÉHO KRAJE	34
7.4 RADA PARDUBICKÉHO KRAJE	35
7.5 HEJTMAN PARDUBICKÉHO KRAJE	37
7.6 KRAJSKÝ ÚŘAD PARDUBICKÉHO KRAJE	37
7.7 PŮSOBNOST A KRAJE	37
7.8 FINANCOVÁNÍ KRAJE	38
7.9 KONTROLA A CHOD KRAJE	39
8. ZÁVĚR	40
9. POUŽITÁ LITERATURA	42
10. PŘÍLOHY	43

Seznam obrázků

Grafické rozdělení kraje podle okresů	33
Grafické rozdělení kraje podle obcí s rozšířenou působností.....	34

1. Úvod

Veřejná správa patří k základním pilířům dobře fungujícího státu. Záležitosti, které spravuje, se každý den dotýkají člověka jako občana, zaměstnance, člena rodiny či majitele. Protože tato správa ovlivňuje každodenní činnosti obyvatel, má poměrně širokou a složitou strukturu organizací a orgánů.

Ve své práci jsem se zaměřil na územní správu a samosprávu a její vývoj. V prvních částech jsem se rozhodl přiblížit historické kořeny této správy na území dnešní České republiky. Územní zřízení má v naší zemi velkou tradici, která sahá k začátkům 13. století, kdy se objevují první snahy k určitému rozdělení výkonu práv, povinností a vzniku prvních poradních úřadů.

V dalších kapitolách jsem nastínil rozmach a vývoj správy až do konce vlády habsburské monarchie a vzniku první republiky. V této době dochází ke vzniku samostatné územní správy a samosprávy, která díky mnohým reformám často mění svůj název, velikost či pravomoci a působnosti.

V závěrečných kapitolách se věnuji moderní správě, jež započala vznikem první republiky, vyvíjela se v období protektorátu či vlády komunistické strany a reformovala se po vzniku demokratického Československa a následně samostatné České republiky.

Cílem této práce je přiblížit vývoj územní správy a zhodnotit a porovnat konkrétní územní celky. Ve své práci se snažím stanovit, jaké zřízení bylo v celém úseku vývoje samosprávy pro Pardubický kraj nejefektivnější. Ve své práci provádím komparaci jednotlivých historických územních celků v oblastech geografie, organizačního členění a struktury veřejné správy. Na základě tohoto srovnání vytvářím vlastní hypotézu, že zemské zřízení bylo lepší než krajské, poněvadž mělo zákonodárnou moc, větší vliv na rozvoj regionu a výraznějším způsobem působilo na rozhodnutí ústředních zákonodárných orgánů, jež v té době reprezentoval především panovník.

2. Historie a vývoj krajského zřízení v období středověku a pozdního feudalismu

2.1 Raný středověk

V období raného středověku v 9. století, se vytvořil český stát na základě sjednocení nejstarších kmenových knížectví a určil vnitřní podobu nového státu. Hlavní úkoly veřejné správy připadaly na knížecí vládu. Správa v podobě knížete byla zárukou veřejného pořádku a zajištění celkového míru. Kníže byl také jediným nositelem moci soudní, zákonodárné a výkonné, mohl jmenovat své zástupce pro určitou oblast a stanovit jejich pravomoci. Dále byl také vojenským náčelníkem zajišťujícím obranu země.

Aby mohl kníže vykonávat svůj úřad, byl ustanoven slavnostním ceremoniálem, kdy byl uveden a posazen na kamenný stolec na Pražském hradě a při tom byl představen lidu, který ho pokřikem přijímal. Růstem spravovaného územního teritoria knížectví vznikala problém, jak zajistit dostatečnou vládu a správu. Řešením bylo jen rozdělit zemi na menší územní celky, jež spravovala osoba knížeti přímo odpovědná. Tyto územní celky se nazývaly úděly¹ a vládnoucí osobou byl údělník. Zpravidla to byl příslušník vládnoucího knížecího rodu.

V průběhu 13. století došlo k zásadním změnám ve struktuře a konkrétní podobě veřejné správy českého státu. Vznikly samostatné části partikulární správy, a to větve městské, církevní a vrchnostenské. Veřejná správa se také institucionizovala a postupně ustalovala. Jednotlivé větve správy se zabývaly pouze svojí třídou společnosti. Vrcholným aktem vývoje správy se stala Zlatá bula sicilská², která uznala dědičné královské hodnosti vládnoucímu rodu. Pozvolné zanikání starých správních mechanismů a jejich nahrazení novými se týkalo především pokročilé společnosti.

¹ Žemlička J., Čechy v době knížecí, Praha: Lidové noviny 1997, str. 182

² Žemlička J., Čechy v době knížecí, Praha: Lidové noviny 1997, str. 393

Zaniká nutnost prosazování moci panovníka osobně a potřeba cestovat tak po celé zemi. Vzniká stálé královské sídlo. Vytváří se tak místo pohyblivé stabilní a centralizovaná správa. Ve správě se začaly vyvíjet samostatné oblasti. První se oddělila moc soudní od původních knížecích soudních rozhodnutí. Vznikl tak královský soud nazývaný soud zemský. Dále v nejvýznamnějších hradech, tedy v Praze a v Plzni, vznikly krajské soudy. Základem kompetence zemského soudu bylo rozhodování v trestních záležitostech šlechty a v záležitostech svobodných statků. Šlechta se řídila právem zemským a vytvořila správu stavovskou, měšťané se řídili právem městským a vytvořili správu městskou a duchovní užívali právo kanonické a podléhali vlastní církevní správě.

2.2 Centralizovaná správa

Dokončením centralizované správy bylo vytváření dvora jako centra vlády a řízení státu. V tomto období se vytváří nejvíce hierarchické uskupení nových úředníků. Nejvyšší úřad zastával tzv. hofmistr, který zasahoval do všech oblastí, jež se dvora týkaly, a pečoval o běžný chod dvora. Novým úřadem byl mistr královské pokladny. Byl to jakýsi ministr financí dvora. Staral se o finanční potřeby panovníka a zajišťoval potřebné finance úvěrovou politikou.

Významnou složkou státního aparátu byli královští hejtmani. Byli to královští úředníci, jimž panovník určil pravomoci a kompetence pro určitou oblast, kterou měli spravovat.

Při centralizaci správy byly hlavními institucemi, kde se soustředila velká moc, především královská rada a královská kancelář.

Královská rada se vytváří od pol. 13. století, kdy panovník vybírá osoby ze svého okruhu k poradě ve specializovaných problémech. Význam rádců rostl s významem panovnické moci. Radu tvořili nejvyšší představitelé duchovenstva, nejvyšší úředníci a vybraní šlechtici. Rada, tedy sbor odborníků, byla důležitým správním orgánem, který významně ovlivňoval důležitá rozhodnutí.

Vznik a význam královské kanceláře rostl s potřebou a obecným respektováním písemností. Kancelář byla státním aparátem zajišťující písemné zpracování rozhodnutí, žádostí a jiných listin. S rozvojem kanceláře se stal plnohodnotným úřadem, kdy nejen zaznamenával rozhodnutí, ale v řadových správních záležitostech mohl i rozhodovat.

Kancelář byla velmi početná organizace s vyššími a nižšími úředníky. Vedení kanceláře měl v rukou královský kancléř, jako králův důvěrník byl zpravidla vzdělaný v politických a diplomatických oblastech. Mimo královské kanceláře existovaly vedlejší a územní kanceláře, které přebíraly výkon hospodářské evidence a jiné nižší správy.

Dochází také k decentralizaci výkonu veřejného pořádku ve společnosti. Centrální řízení nemohlo efektivně zajistit zachování pořádku a stíhání zločinců. Tuto funkci místních zástupců vykonával úřad poprávců. Poprávci měli trestně-policejní charakter. Dohlíželi na dodržování pořádku, stíhali a trestali zločince, měli hrdelní pravomoci, poskytovali ochranu jiným úřadům a úředníkům při jejich výkonu. Tuto činnost vykonávali nad určeným územím. Důležitou roli měli krajští poprávci, jimiž byli vysocí šlechtici nebo držitelé královských úřadů. Jmenování poprávců pro určitou oblast přispělo ke vzniku jasně územně ohraničených krajů.

2.3 Decentralizace správy a vznik krajů

V období husitském a pohusitském nastaly sociální a politické změny, které měly vliv na vývoj správy v českých zemích. Centralizovaná tendence musela ustoupit novému pojetí byrokratického úřadu. Změny nastaly v charakteru královské moci. Dvůr byl stále centrem diplomacie a nejvyšší politiky, ale správa se přesunula na nižší úřady. V jejich čele stáli hejtmani jako zástupci krále a vytvářely se zemské úřady, jejichž počet v době pohusitské vzrostl.

Novým zemským úřadem byl dvorský sudí, jenž vznikl na začátku 15. století. Nejvyšší zemské úředníky jmenoval král sám. Zemští úředníci měli pro výkon běžných záležitostí zástupce, menší zemské úředníky.

Krajská správa v českých zemích vznikala v 15. a na počátku 16. století. K vzestupu krajů přispělo částečné bezvládní v době husitské. Kraje, existující již z doby krajských poprávců, získávají větší význam. V čele kraje stojí stále hejtman. Změna ale nastala s uvedením hejtmána do úřadu, kdy nyní byl volen krajským sněmem, což bylo setkání všech tří stavů, tedy panského, rytířského a měšťanského. V této době existuje 12 krajů (pražský, slánský, žatecký, litoměřický, boleslavský, hradecký, chrudimský, čáslavský, bechyňský, prácheňský, plzeňský a rakovnický). Postupem času ale z kraje bechyňského vznikly dva nové kraje, a to vltavský a rakovnický. Takže celkový počet krajů byl 14³.

2.4 Období vlády Marie Terezie⁴

V 18. století dochází k omezování stavovských práv a posilování absolutistické moci panovníka a postátnění správy. Nejdůležitějším úřadem v českých zemích se stala česká dvorská kancelář. V čele úřadu stál nejvyšší kancléř, který byl jmenován králem na pět let. Kancléř byl jedním z nejvyšších rádců krále a stal se nejvlivnějším úředníkem v zemi. V územní samosprávě dochází k velkým změnám. Vlivem centralizace se snižuje působnost státního aparátu.

Omezen byl vliv zemského sněmu, jemuž byla odebrána zákonodárná iniciativa. Absolutismus zasahoval i do krajské správy. Hejtmani kraje byli každý rok jmenováni ze stavů sídlících v kraji. Hejtmani spravovali především oblasti veřejné správy, berní a vojenské. S rozvojem krajské správy v první polovině 18. století měli hejtmani kompetence v trestní, vojenské a policejní, politické a soudní oblasti.

Důležitou roli hrál hejtman v oblasti financí při vybírání daní a vedení agendy. Novým prvkem se stali krajští lékaři, kteří trvale žili v kraji a dohlíželi na zdravotní a hygienickou službu. Od poloviny 18. století se na krajském úřadu začaly vyvíjet samostatné hlavní agendy pro oblast daní, vojenství, financí, obchodu a policie.

³ Cogan R., Krajské zřízení, Praha: ASPI 2004, str. 63

⁴ Vládla 1740 - 1780

2.5 přechod od feudalismu ke kapitalismu

Veřejnou správu začíná od poloviny 18. století ovládat byrokratický aparát. Nejvyšší úřední místa jsou sice obsazována převážně šlechtou, nastává ale byrokratizace správy především sociálním a vzdělanostním růstem měšťanstva. Správa se začíná dělit na část zákonodárnou a část výkonnou a plně začíná fungovat organizační struktura veřejné správy.

Nejvyšší správa vydává zákony a nařízení. Tato moc je pouze v rukou panovníka. Nižší složka, vyšší správa, zákony připravuje a podklady předkládá panovníkovi. Dále tato správa již schválené zákony předkládá dalším úřadům k plnění. Do této kategorie patřily všechny dvorské úřady. Střední vrstvu reprezentovaly zemské úřady, které dostávaly pokyny od vyšší správy a dohlížely na plnění povinností nejnižší správy. Do nejnižší správy patřily krajské úřady a magistráty. Tato nejnižší správa měla největší výkonnou povinnost. Řešila většinu správních úkolů. Vyšší složky prováděly především kontrolní činnost.

V druhé polovině 18. století dochází díky tereziánským a josefínským reformám k proměně krajského zřízení. Krajští hejtmani mají již rozsáhlé pravomoci, spolupracují se soudy, dohlíží na zdravotní a hygienickou situaci a také mají právo kontroly nad královskými městy a dohlíží na podporu, rozkvet obchodu a hospodářství v kraji. Je vyžadována řádně organizovaná krajská kancelář. Ustanovilo se řádné sídlo hejtmana a krajského úřadu. Dříve bylo úřadovnou sídlo zvoleného hejtmana z panského stavu. Zavedením jednoho sídla úřad hejtmana vyvolával dojem, že je roven ostatním úředníkům. Služné krajských hejtmanů bylo zvýšeno o polovinu, již hradil stát. Druhou část hradily stavovské fondy.

Některé reformy odstraňovaly monopol šlechtického stavu na funkci hejtmana. Byli jmenováni i hejtmani měšťanského původu. Hejtman měl svého zástupce, krajského adjunkta, a vytvářel se nový personální aparát nutný k dobrému chodu organizovaného úřadu. Personální obsazení úřadu bylo rozšířeno o komisaře, sekretáře, protokolistu a praktikanty. Zlepšilo se i hmotné zajištění úředníků, kteří nyní byli plně placeni státem.

Dále bylo nařízeno nové krajské rozdělení, jež mělo zajistit, aby všechny kraje byly přibližně stejně velké. Na konci 18. století existovalo 16 krajů (viz. příloha A.) a krajskými městy byly⁵ Mladá Boleslav, Čáslav, Hradec Králové, Nový Bydžov, Chrudim, Litoměřice, Plzeň, Klatovy, Písek, Tábor, České Budějovice, Žatec, Locket, Beroun a Slaný. Kouřimský kraj měl krajské sídlo v Praze. Praha byla samostatným krajem s vlastním městským hejtmanem.

Postátnění krajské správy bylo velmi důležitým krokem pro bezprostřední vliv státu na úřady a magistráty. Byl kladen velký důraz na správnou funkci krajské správy, což je zřejmé i z toho, že jedny z prvních sbírek zákonů byly určeny pro kraje a na právnických fakultách se učila tzv. krajská věda. Autorita krajského hejtmana byla celkově zvýšena a veškeré rozhodování bylo pouze v jeho moci. Velký důraz se kladl na kontroly, kdy byl hejtman kontrolován zemskými úředníky osobně a také podával pravidelné zprávy. Krajský úřad stejným způsobem kontroloval celý kraj především městskou správu.

2.6 Městská správa

Města se formovala na základě vlastních hospodářských podmínek. Toto formování lze vidět již ve významných knížecích hradech raného středověku. Základy městské správy a samosprávy vznikají s úřadem rychtáře, který měl na starosti především udržování míru a pořádku včetně dodržování právního řádu, dále mu podléhalo městské soudnictví. S rozvojem města rostla i jeho samospráva a vytvořila se městská rada, která řídila vnitřní záležitosti města.

Vnější znakem růstu samosprávy v městech byly stavby radnic a ústup vlivu rychtáře jako zástupce pána města a jeho nahrazení samosprávnými orgány. Rady jako nejdůležitější orgán města byly voleny městskou komunitou a potvrzovány králem. Členové rady se nazývali konšelé a voleni byli z měšťanů, kteří trvale ve městě sídlili, vlastnili nemovitost; tedy platili městské daně. Předseda rady byl purkmistr.

⁵ Cogan R., Krajské zřízení, Praha: ASPI 2004, str. 65

Rada se scházela k pravidelným schůzkám na radnici, kde se soustředil výkon všech důležitých správních funkcí města. Rada spravovala městské důchody a jmění. Města si vybudovala poměrně složitý systém daní a poplatků k pokrytí finančních požadavků na chod města. Rada sama vybírala všechny daně a poplatky, které vyžadoval panovník. Díky složitosti v oblasti celého hospodářství města rada pravidelně skládala účty při svém odstoupení. S širším rozvojem města se vytváří městská obec, tedy širší shromáždění měšťanů k řešení důležitých otázek rady. V období husitství se vliv obce rozšířil na plnohodnotný orgán správy. S rozvojem administrativy vzniká městský písař jako stálý zaměstnanec města.

Rozvoj měst v polovině 16. století znamenal, že rada nemůže sama spravovat celé město, a proto vznikají úřady radě podřízené, které vykonávají její povinnosti. Vzniká tak první systém městské správy, kdy hlavním sídlem je radnice.

V 18. století dochází k reformám městské správy. Počet členů rady se z dvanácti snížil na osmičlenné rady, kdy radní museli absolvovat předepsané univerzitní přednášky a byli placeni státem. V čele rady nyní stál primátor a nový úřad, který zastřešoval radu, primátora, městského rychtáře, se nazýval magistrát jako hlavní byrokratický úřad spravující město. S postátněním správy v městech vzrostl vliv krajských úřadů, které měly vliv na obsazování úředníků na magistrátu a měly dohled nad záležitostmi města.

3. Období habsburské monarchie od poloviny 19. století

3.1 Revoluční období

Revoluční období v rakouské říši začíná kolem roku 1848. Jedním z úkolů bylo vyřešení národnostní otázky v mnohonárodní habsburské monarchii. To bylo důležité pro český stát a vytváření českého státního aparátu. V Čechách vzniká národní výbor jako vrcholný správní a politický orgán. Rozšířil se také zemský sněm. Vedle stávajících členů, stavů, se ho účastnili zástupci měst. Působnost zemských sněmů byla zákonodárná a správní. Při vytváření zákonů měl sněm pouze malé pravomoci dané taxativně a omezené na zemské záležitosti. Ve správních záležitostech zemský sněm především vytvářel přesnější a podrobnější předpisy k nařízením říšské rady.

V čele sněmu stál zemský maršálek, který měl svého náměstka. Sněm si jako výkonné orgány volil zemské výbory.

3.2 Reorganizace správy

Reorganizací prošla i územní správa. Vzniká nová územní jednotka politický okres. Okresy byly formovány tak, aby se od sebe příliš nelišily ani rozlohou ani počtem obyvatel. Vyššími územními celky zůstaly kraje a dále země. Čechy byly rozděleny do 8 krajů (viz. příloha B.), včetně samostatného kraje Praha, v nichž bylo 79 politických okresů⁶. Vzniká i nový úřad pro správu okresů, který se nazývá okresní hejtmanství a je prvoinstančním úřadem správy. V čele je úředník s právním vzděláním a titulem okresní hejtman.

Pro zajištění chodu úřadu byl zajištěn personál, který zpravidla tvořil okresní komisař, sekretář, kancelářský úředník a sluhové. Pravomoci okresních úřadů byly především v oblastech politické správy, v soudních záležitostech, v záležitostech berních a pokladních.

⁶ Cogan R., Krajské zřízení, Praha: ASPI 2004, str. 68

V kraji vzniká nový úřad, který se formuje z původního krajského hejtmanství a nazývá se krajská vláda. Tuto vládu řídí krajský prezident. Výkon veřejné správy měl spočívat především na této vládě. Díky tomu byl úřad rozšířen o odborné úředníky. Se vznikem vlády postupně zaniká krajský úřad jako celek. Zůstávají pouze skupiny úředníků, především zdravotnický, technický a finanční personál.

V jednotlivých zemích se vytvořila místodržitelství v čele s místodržitelem. Přestože většinu správy měly na starosti krajské vlády, místodržitelství se stalo plnohodnotnou druhou instancí veřejné správy a nejvyšším úřadem země. Místodržitel pečoval o ty záležitosti, které mu nařídil císař nebo příslušné ministerstvo. Především se staral o zajištění bezpečí a pořádku v zemi a dohlížel na obchodně politický život.

3.3 Územní samospráva

Samospráva byla novou institucí, jež výrazně přeměnila státní správu. Vzniká myšlenka, že se některé úkoly správy svěří samotnému občanstvu. První zmínky jsou ve Stadionově⁷ zřízení. Zmiňuje se zde o obcích místních, okresních a krajských. Obec se tak stává nejnižší složkou územní samosprávy. V tomto pojetí má obec dvojí rozdělení působností. První byla působnost samosprávních, ve níž obec řešila své vlastní záležitosti, a druhá působnost byla přenesená, kdy obec vykonávala činnosti, které jí ukládal stát.

Do samostatné působnosti patřila především správa obecního jmění, movitého a nemovitého majetku, záležitosti místní policie, také tržní, zdravotní a stavební činnosti.

V přenesené působnosti musela obec vykonávat činnosti, které jí nařídil stát nebo příslušné ministerstvo. V oblasti politické správy to byly především povinnosti vybírat daně, pokuty, školní platy, příspěvky na kostely a školy. Obce spolupracovaly při občanských sňatcích, sčítání lidu, prevenci chorob a očkování. Dále pečovaly o státní silnice a podílely se na správě věcí vojenských, kdy evidovaly počty branců a záložníků, zajišťovaly ubytování a zásoby vojska.

⁷ František Stadion, habsburský ministr vnitra, vydal zákon o obecním zřízení v roce 1848.

Obce také pomáhaly soudům. Jejich pomoc spočívala především v civilních soudních záležitostech, doručování soudních výměr a seznamů porotců či v ohledání místa činu. Obce měly trestní pravomoc. Soudní senát byl složen ze starosty a dvou radních. Tresty, jež byly ukládány, měly většinou peněžitý charakter a připadaly na fond obce.

Pro svou činnost obec volila dva nejdůležitější orgány. Větším orgánem byl obecní výbor. Výbor se volil na tři roky, rozhodoval většinovým hlasováním a měl především dozorčí charakter. Moc výkonná byla dána obecnímu představenstvu, které si volilo ze svého středu výbor.

Představenstvo se skládalo ze starosty a alespoň dvou radních. Radní ale neměli výkonnou moc. Byli pouze pomocným a zástupním orgánem. Starosta sám byl výkonným orgánem, jenž plnil rozhodnutí výboru.

Právo volit orgány obce bylo založeno na principu zastoupení jmění. Měli ho tedy jen státní občané mužského pohlaví, kteří řádně platili předepsanou daň. Dále měly volební právo honorace, a to bez ohledu na to, zda platí, či neplatí daň. Honorací se rozuměli především státní úředníci, duchovní v církevní správě, doktoři, vyšší učitelé, profesori a ředitelé škol.

Následovalo zřízení okresní samosprávy. Její orgány byla především okresní zastupitelstva, jejichž počet mohl být až 40 členů, podle počtu obyvatel. V čele stál okresní starosta, k jehož zvolení byl třeba císařský souhlas, a dále okresní výbor, který se skládal ze starosty a šesti členů. Okresní zastupitelstva byla zřízena ke všem okresním úřadům. Okresní výbor byl výkonným orgánem, který zastupoval kraj navenek a řídil se instrukcemi zastupitelstva.

Okruh záležitostí spravovaných okresem byl široký. Působnost se také dělila na přenesenou a samostatnou. Přenesená působnost byla spíše zanedbatelná, protože většinu úkolů řešily obce samy. Okres se podílel jen na správě vojenských záležitostí, justiční a finanční správy.

Samostatný obor působností byl na druhou stranu rozsáhlý. Okresní zastupitelství mohlo podávat vládě a zemskému sněmu návrhy. Zkoumalo okresní rozpočty a účty správy. Spravovalo půjčky a určovalo okresní úředníky. V obecních záležitostech měl okres schvalovací a rozhodovací právo v jednání s obcemi. Řešil jejich spory, změnu jejich hranic, schvaloval obecní přírážky a dohlížel na správní chod obce.

Okresy při své činnosti získávaly a spravovaly velké majetky. Vyvíjely hospodářskou činnost. Zakládaly vlastní podniky, lomy či štěrkovny. V oblasti zdravotní, sociální a humanitární péče zřizovaly nemocnice, sirotčince a chorobince. Dohlížely na rozvoje hospodářství, vývoj dobytkařství a výchovu mládeže.

Dohled nad okresy vykonávaly především zemské výbory a orgány státní správy.

4. Období první a druhé republiky a protektorátu

4.1 Vývoj ČSR

Po rozpadu rakousko-uherské monarchie v roce 1918 vznikla Československá republika. Celý správní řád a systém bývalé monarchie republika převzala. Většina zákonů a úřadů zemských, krajských, okresních a obecních prozatím zůstává zachována a je podřízena národnímu výboru.

Prvním výrazným rysem prvorepublikové správy byla její demokratizace. Projevila se nejvíce v nejnižší správě na úrovni obcí, kam se nyní volilo podle všeobecného, tajného, přímého a rovného hlasování. Další odlišností bylo například zpolitizování státní správy. V předchozích obdobích bylo typické, že úředník byl apolitický. Nyní byla jeho funkce podmíněna členstvím v politické straně. Toto postátnění správy bylo rozvíjeno a dospělo do doby, kdy byly přijaty zákony o organizaci politické správy. Tyto zákony sjednocovaly veřejnou správu a silně zasahovaly a v důsledku eliminovaly samosprávu, jež byla postátněna; do zastupitelstev byli úředníci částečně voleni a částečně dosazováni státními úřady.

Vznikly nové instituce, jež se velmi snažily reformovat státní správu po vzniku republiky, a sice národní výbory. Dále vzniklo národní shromáždění jako obdoba parlamentu místo zemských a říšských sněmů. S dalším rozvojem roste moc a pravomoci národního shromáždění, které se skládá ze dvou komor - z poslanecké sněmovny a senátu. Shromáždění také volí vládu a prezidenta republiky.

4.2 Změny v samosprávě

Proces postátnění a omezování práv⁸ územní samosprávy probíhal v období první republiky na všech jejích stupních. Obava o zajištění bezpečnosti a chodu správy vedla nejvyšší orgány k odbourávání samosprávy, která měla poměrně velké pravomoci a moc, a jejímu nahrazení státní správou.

⁸ Cogan R., Krajské zřízení, Praha: ASPI 2004, str. 73

Největší změny zasáhly obecní samosprávu. Jednou z prvních reforem byla změna volebního systému. Starý volební řád, kdy volit mohli pouze muži, kteří splňovali majetkový census, byl shledán nedemokratickým⁹. Místo něj byl ustanoven systém, který přiznal všeobecné, rovné, tajné a přímé hlasovací právo všem osobám, mužům i ženám, které měly v obci trvalé bydliště.

Novely obecního zřízení změnily i orgány a fungování správy. Obecní výbor nahradilo obecní zastupitelstvo, které bylo voleno všemi oprávněnými voliči. Ze svého středu zvolili starostu a obecní radu. Rada, složená ze starosty, náměstka a členů rady, nyní fungovala jako demokratický sbor, který se na rozhodnutích usnází. Obce také zřídily poradní a přípravné orgány, které měly podobu komisí.

Rozložení pravomocí bylo takové, že nejdůležitějším orgánem byla rada, jež měla rozhodující moc a řešila i běžné záležitosti. Její zasedání byla neveřejná a scházela se poměrně často. Zastupitelstvo řešilo především otázky samotného obecního zřízení jako například schvalování rozpočtu. Stát se snažil zvýšit svůj vliv na obecní samosprávu mimo jiné dosazením obecních tajemníků, kteří nebyli voleni, nýbrž jmenováni státními úřady.

Zvláštní institucí v systému obecní správy tvořila statutární města. Zvlášť významná byla Praha, která v sobě slučovala několik desítek sousedních obcí. V čele města stálo obecní zastupitelstvo, které vzhledem k velikosti města mělo více členů než většina obcí. Zastupitelstvo volilo primátora. Praha se dělila na obvody, které si samy volily místní výbory, starostu a radu.

4.3 Okresní zřízení

Podobnou reformou, kterou prošlo obecní zřízení, byly změněny také okresy. Okresní úřady, jejichž působnost se shodovala s územním vymezením okresů, byla silně změněna. Samosprávnost byla potlačena a úřady, jež byly samosprávnými orgány územní samosprávy, byly včleněny do státní správy. Orgány nových okresů byla okresní zastupitelstva, výbor a hejtman.

⁹ Hledíková Z., Janák J., Dobeš J., Dějiny správy v českých zemích od počátku po současnost. Praha: Lidové noviny 2005, str. 376

Zastupitelstvo bylo částečně voleno a částečně jmenováno státním aparátem. Ze svého středu volilo okresní výbor, jehož předsedou byl okresní hejtman. Zastupitelstvo se scházelo po svolání hejtmanem alespoň čtyřikrát ročně na veřejných schůzích. Výbor se scházel neveřejně a častěji než zastupitelstvo. Dalším orgánem byly komise. Měly hlavně kontrolní charakter. Zkoumaly především okresní rozpočet a hospodaření a mohly podávat odvolání proti zastupitelstvu. Hejtman zastupoval okres navenek, podepisoval všechny písemnosti a prováděl usnesení orgánů. Zodpovídal se zemskému prezidentovi a ministru vnitra.

Působnost okresní samosprávy se zaměřovala na hospodářství, správu okresního jmění, okresních ústavů a podniků, zřizování a správu okresních silnic. K okresním úřadům se rovněž dalo odvolávat v obecních věcech proti rozhodnutí obecních úřadů. Okresy, především v podobě okresního hejtmana, vykonávaly nad obcemi dozor.

4.4 Vyšší územní celky

V období první republiky byla nejvyšším článkem územní samosprávy zemská samospráva. Po vzniku Československé republiky zanikají zemské sněmy, jejichž pravomoci přešly na národní shromáždění a vládu jako nevyšší orgány státu. Organizování politické správy ale zavedlo úřady zemské samosprávy. Vzniká zemské zastupitelstvo¹⁰. Složeno je ze dvou třetin z přímých voleb a jednou třetinou jmenovanou vládou. Předsedou je zemský prezident a zastupitelstvo také volí ze svých řad zemský výbor. Prezident svolával schůze zastupitelstva i výboru, určoval jejich program a prováděl usnesení zastupitelstva či výboru. Zemská zastupitelstva pečovala především o humanitní, zdravotní, sociální, dopravní, kulturní a hospodářské zájmy země.

Zemské zastupitelstvo konalo své schůze minimálně čtyřikrát ročně. Tyto schůze byly veřejné. Pravomoci a působnosti zemského zastupitelstva byly poměrně široké. Na druhou stranu výbor měl moc omezenou a jasně specifikovanou.

¹⁰ Cogan R., Krajské zřízení, Praha: ASPI 2004, str. 74

Spravoval především rozpočet země, účty a připravoval návrhy k předložení zastupitelstvu.

4.5 Období okupace

V době německé okupace, tedy v letech 1939 – 1945 se systém veřejné správy velmi změnil. Po ovládnutí území Československé republiky byl dřívější charakter správy nahrazen říšským systémem, vycházejícím z vůdcovského principu. Ze všech úřadů správy a územní samosprávy byly odstraněny demokratické prvky a volitelnost orgánů.

Na území českého pohraničí, jež se odtrhlo od tehdejšího Československa a bylo plně začleněno k Německu k 10. 10. 1938, přezvala samosprávu a veškerá práva armáda. Její zástupci pověřeni řízením správy vedli činnost všech existujících úřadů.

V počátcích okupace německých vojsk vznikají nové správní orgány a území po vzoru Německa. Zanikají okresní úřady a jejich pravomoci i územní vymezení přebírají úřady landrátů. Do těchto landrátů byly začleněny okresní školní úřadovny a zdravotní úřady. V čele úřadu stál landrát, který byl jmenován nacistickou stranou NSDAP¹¹, a vykonával samosprávu sám. Poradním orgánem landráta bez výkonné moci byli okresní radové.

Další úrovní byli vládní prezidenti, již spravovali oblast několika landrátů. Úřady vládních prezidentů byly především státní úřady, ale vykonávali i dozor nad městskými a okresními úřady, což byly samosprávné útvary. Nejvyšší instancí byl úřad říšského místodržitele. V čele stál říšský místodržitel, jako vedoucí NSDAP.

Územní samospráva byla v tomto období prakticky likvidována. Ve všech úrovních se přecházelo na vůdcovský systém. Ve městech i venkovských obcích vedli správu jmenovaní starostové sami. Zástupci starostů byli přidělení a zmocněnci NSDAP a fungovali jako stálí zástupci. Dalším orgánem byli obecní radové. Měli za úkol trvalý styk úřadu s širokou veřejností. Neslučovali se v žádný sbor ani kolektivně nejednali. Vystupovali pouze jako jednotliví poradci starosty.

¹¹ Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei - Národně socialistická německá dělnická strana

4.6 Vznik protektorátu

Hitlerovým výnosem roku 1939 vznikl Protektorát Čechy a Morava. Byl ustanoven jako samostatný, autonomní a spravující své záležitosti¹². Tyto pravomoci měl vykonávat pomocí svých orgánů a úřadů.

Němci během krátké doby vybudovali systém politických úřadů, které především vykonávali řídicí a kontrolní činnost nad protektorátním autonomním správním systémem. S nástupem protektora došlo i k určitým reformám z bývalé vojenské správy. Nejnižší složkou byl protektorátní okres neboli landrát. V jeho čele stál okresní hejtman. Středním úřadem byl oberlandrát. Vyšším stupněm byly zemské úřady, v jejichž čele stáli protektorátní viceprezidenti. V tomto období nejenže se systém reorganizuje po vzoru Německa, ale do správy stále více pronikají němečtí občané. Vyšší funkce vykonávají pouze úředníci německé národnosti.

Velká změna nastala smrtí říšského protektora Heydricha¹³. Úřad říšského protektora byl nyní spíše formální a výkonnou moc přezval státní tajemník. Německému státnímu tajemníkovi přímo podléhal systém oberlandrátů. V protektorátu bylo šest oberlandrátů (viz. příloha C).

Území jednoho oberlandrátu zahrnovalo jeden až šest protektorátních okresů. Oberlandráty nyní představovaly nejvyšší územní správu, jelikož byla zrušena zemská úroveň, a povinnosti zemských úřadů přešly částečně na ministerstva, ale většinou na výše zmíněné oberlandráty. Tyto vyšší územní celky měly především kontrolní činnost nad okresními a obecními úřady. V systému správy protektorátního území oberlandráty představovaly krajské zřízení. Byly podřízeny centrálním úřadům, když žádné větší územní uspořádání neexistovalo, a pod sebou měly landráty a místní správu, na něž dozorovaly. Jejich pravomoci ale postupem času rostly a z malých úřadů se staly velké instituce s početným personálem. Také dochází k vrcholu pronikání německých úředníků do správy. Němečtí viceprezidenti jsou postaveni na stejnou úroveň zemských a je jim podřízen veškerý personál

¹² Hledíková Z., Janák J., Dobeš J., Dějiny správy v českých zemích od počátku po současnost. Praha: Lidové noviny 2005, str. 405

¹³ Reinhard Heydrich byl v letech 1941 – 1942 zastupující říšský protektor. Zemřel na následky atentátu, který byl spáchán pod krycím názvem „operace Anthropoid“, 27. května 1942

zemských úřadů. Dále tento proces pokračoval také na okresní sféře, kdy vedení okresních úřadů zastávali nacisté a úřady byly prohlášeny za německy vedená služební místa, což znamenalo, že úředním jazykem byla němčina.

Územní samospráva byla po všech reformách v období okupace především formálním pojmem. Na obecní úrovni byl starosta jediný výkonný orgán a obecní zastupitelstvo a rada byly rozpuštěny, nebo měly pouze formální poradní působnost. Také okresní zastupitelstva byla většinou rozpuštěna a jejich pravomoc přešla pouze na okresní hejtmany. Zemští viceprezidenti jako nejvyšší politický samosprávní orgán vykonávali působnost zemských zastupitelstev, která byla zrušena. Vznikla zemská rada, jež byla pouze poradním orgánem viceprezidentů v otázkách zemské samosprávy.

5. Poválečná léta a období komunistické vlády

5.1 Československá republika po válce

Po druhé světové válce musela Československá republika a její exilová vláda řešit několik existenčních problémů. Jedním z nejdůležitějších bylo vymezení hranic a územní vypořádání. České pohraničí připojené k Německu se po válce vrátilo Československu. Na druhou stranu Podkarpatská Rus, která byla součástí první republiky, připadla Sovětskému svazu. Prozatímní státní zřízení zaniká 4. dubna 1945, kdy je jmenována nová vláda. Hlavním pilířem nastupující moci KSČ¹⁴ byla nová ústava. Ústava splňovala veškeré demokratické principy a náležitosti, které se ale postupem času staly pouhou iluzí.

Nejvyšším orgánem moci bylo podle ústavy Národní shromáždění. Byl to jednokomorový parlament, který měl zákonodárnou i výkonnou moc. Prezidenta volilo národní shromáždění na sedm let. Jeho pravomoci byly oslabeny a byly spíše formálního charakteru. Svůj úřad vykonával v těsné součinnosti se shromážděním a vládou. Vláda byla vrcholný výkonný orgán státní správy. Její členy a předsedu jmenoval i odvolával prezident republiky. Za svou činnost se vláda zodpovídala národnímu shromáždění.

5.2 Postavení Slovenska v poválečném státě

Pro vývoj veřejné správy bylo postavení Slovenska v poválečném období rozhodující. První myšlenku existence federálního státu měli poslanci Slovenské národní rady v březnu 1968. Přestože Slováci považovali federální uspořádání za správné, v českých zemích byl tento návrh přijímán velmi opatrně. I přes vlažné přijetí tohoto návrhu se myšlenka federálního státu dostala do akčního plánu vlády, která měla připravit její koncept.

K 1. lednu 1969 vznikly na území Československa dva národní státy. Česká socialistická republika a Slovenská socialistická republika. Tyto státy vznikly na

¹⁴ Komunistická strana Československa. Vyhrála v roce 1948 demokratické volby a zasadila se o vedoucí úlohu strany ve všech otázkách státu.

základě ústavního zákona č. 143/1968 Sb. o československé federaci¹⁵. Základní princip spočíval v tom, že Československo tvořily dva rovnoprávné národní státy. Část své suverenity svěřují federálnímu státu. Suverenita národních států a suverenita federálního státu existuje a působí vedle sebe.

Ve státní správě po vzniku federace vzniká právní a správní dualismus. Silně se rozrůstá úřednický aparát, protože vznikají jak federální, tak národní úřady a instituce. Existuje tak vedle sebe dvojitý systém vlády národní a federální, který ve většině situací spolupracuje, a tak princip nadřazenosti lze uplatnit pouze ve výjimečných případech. Pro územní správu to znamenalo, že většinu jejich výkonů řídila a metodicky vedla národní úroveň, ale v oblastech průmyslu, zemědělství, dopravy, telekomunikací, sociální politiky, práce a mzdy byly kraje a okresy spoluřízeny federálními úřady.

5.3 Organizace státní správy

Československá republika byla po válce obnovena tak, že měla navazovat na předválečné období¹⁶. Právní úprava, která byla přijata před rokem 1938, byla považována za platnou, zatímco normy z období protektorátu se postupně rušily. Hlavní zásady řešení stanovil prezidentský dekret o obnovení ústavního pořádku ze dne 3. srpna 1944. Největší reorganizací prošla státní správa, která se snažila obnovit správu v podobě před válkou.

V čele soustavy orgánů státní správy stála vláda. Měla silné právní i faktické pravomoci ve výkonné a částečně i normotvorné oblasti. Vláda byla kolegiální orgán, který rozhodoval ve sboru usnášením. Vláda zůstala nejvyšším orgánem i po vzniku federace. Vznikly dva okruhy státní správy s poměrně velkými pravomocemi, a to federální a republiková státní správa.

Federální vláda byla vrcholným orgánem federální státní správy. Jmenoval a odvolával ji prezident a byla zodpovědná federálnímu shromáždění. Její působnost

¹⁵ Formálně se jednalo o doplnění ústavy. Ve skutečnosti ale tímto zákonem vznikla ústava nová. Obsahovala preambuli s obecným prohlášením, osm hlav a 151 článků.

¹⁶ Cogan R., Krajské zřízení, Praha: ASPI 2004, str. 75

byla především v oblastech obrany, bezpečnosti, zahraniční politiky a hospodářství. Řídila a koordinovala činnost federálních ministerstev a dalších ústředních federálních úřadů. Zákonodárnou moc na federální úrovni mělo federální shromáždění. Sestávalo se ze dvou rovnoprávných komor, a to sněmovny lidu a sněmovny národů.

Na republikové úrovni působila především republiková vláda v rámci vymezených zákonů federálního shromáždění. Normotvornou iniciativu měly české a slovenské národní rady. Rady jmenovaly a odvolávaly vládu a ta jim byla zodpovědná. Mezi federální a republikovou vládou nebyl přímý vztah podřízenosti a nadřízenosti. Ve spoustě situací spolu obě vlády musely spolupracovat. Přesto měla federální vláda právo zrušit opatření vydané republikovou vládou, pokud by bylo v rozporu s federálním. Dalším ústředním orgánem byla ministerstva. Vnitřní státní správu vykonávalo hlavně ministerstvo vnitra. Především republikové ministerstvo vnitra jako úřad státní správy pro území republiky řešil matriční záležitosti, státní občanství, evidenci obyvatel a další vnitřní záležitosti. Podřízené ministerstvu byly národní výbory, které přímo prováděly státní správu.

5.4 Místní orgány správy

V místních orgánech státní správy je pravděpodobně nejdůležitější tvorba nových institucí, jež postupně přejímaly agendu bývalého systému. Nejdůležitější byla tvorba národních výborů. Pro tyto složky bylo typické, že spojovaly výkon státní správy a samosprávy. V minulých orgánech a úřadech byl tento výkon především odděleně, ale výbory obě správy sloučily, a vykonávaly tak veřejnou správu jako celek. První zmínka o těchto výborech byla v prezidentském dekretu z roku 1944. Z něj vyplývalo, že z výsledků voleb se měly zřídit místní, okresní a zemské národní výbory jako orgány veřejné správy. V říjnu 1945 vznikly první místní, okresní a zemské národní výbory. Zřízením těchto národních výborů zanikly všechny dřívější obecní, okresní a zemské úřady a jejich pravomoci a agendu převzaly výbory. Obce, okresy a země zůstaly zachovány jako územně vymezené samosprávné celky a národní výbory představovaly úřady, které tyto celky spravovaly.

Národní výbory měly poměrně široké kompetence a velkou moc. Změnou prošla i organizační struktura. Národní výbory jako články státní správy byly podřízeny ministerstvu vnitra a vyšším výborům. Výbory plně nahradily dřívější správu a přejaly i její samosprávu, která nemůže být nikomu podřízena a může se na ní vykonávat pouze dozor. Tento princip byl ale zavedením výborů potlačen a samospráva byla potlačována již v koncepčních začátcích národních výborů.

5.5 Reformy národních výborů a vznik krajů

Po vítězství KSČ byly ve výborech provedeny velké personální čistky a výbory byly nositeli a vykonavateli státní moci. Především měly podporovat a posilovat lidově demokratické zřízení, hospodařit s národním majetkem, pomáhat při obraně, zajišťovat hospodářství a zdravotnictví. Zachovala se soustava všeobecné podřízenosti nižších stupňů. Obec byla zachována jako nejnižší správní celek a základ územního členění. Vyšším celkem také zůstává okres. Změny ale nastaly u zemského zřízení. Zemské výbory byly zrušeny a byly založeny kraje. Krajské zřízení vzniklo zákonem č. 280/1948 Sb., kterým vzniklo celkem 19 krajů. V českých zemích vzniklo 13 krajů¹⁷. Byly to kraje Pražský, Českobudějovický, Plzeňský, Karlovarský, Ústecký, Liberecký, Hradecký, Pardubický, Jihlavský, Brněnský, Olomoucký, Gottwaldovský a Ostravský (viz. příloha D). Na Slovensku vzniklo krajů šest.

Zákon o krajském zřízení počítal s tím, že kraje se začlení do struktury podřízenosti a nadřízenosti státní správy, kdy kraje byly nadřízeným orgánem okresních národních výborů. Výkon kraje spravovala rada. Skládala se z předsedy, jeho zástupců a referentů. Předseda zastupoval kraj navenek a řídil chod úřadu. Jednotlivé referáty spravovaly jejich referenti.

V tomto systému byli referenti podřízeni svému národnímu výboru a vyššímu věcně příslušnému referátu. Vznikem krajů a rozvojem správy se rozšiřoval i aparát národních výborů, který nyní měl většinou 11 referátů. Pro obecné vnitřní věci,

¹⁷ Hledíková Z., Janák J., Dobeš J., Dějiny správy v českých zemích od počátku po současnost. Praha: Lidové noviny 2005, str. 447

plánování, bezpečnost, školství a tělovýchovu, práci a sociální věci, zdravotnictví, finance, hospodářství, zemědělství, obchod a techniku. Dalším orgánem, jaký vznikl při národních výborech, byly komise. Měly především poradní charakter, ale rada jim mohla v určitých záležitostech udělit i rozhodovací pravomoc. Novou funkcí byl tajemník. Byl to pomocník a zástupce předsedy a vystupoval jako služební představený zaměstnanců národního výboru.

V šedesátých letech proběhly změny na národních výborech¹⁸. Systém referátů byl zrušen a nahradily ho odbory. Stupně a druhy národních výborů se nezměnily. Volební období se zvýšilo na čtyři roky. Výrazně se změnily i komise národních výborů. Z dřívější výhradně kontrolní činnosti měly nyní moc výkonnou.

Místní a městské národní výbory (MNV a MěNV) řídily základní školství, knihovny a divadla, místní komunikace, komunální služby, zajišťovaly evidenci obyvatel a bytové hospodářství. Postupem času až do roku 1982 se kompetence místních národních výborů posilovala a přecházela na ně agenda okresů.

Okresní národní výbory (ONV) dohlížely na MNV a MěNV v jejich působnosti. Regulovaly zaměstnanost, podílely se na oblastním plánování, spravovaly okresní komunikace a okresní ústavy. Dále také projednávaly odvolání proti nižším správním celkům.

Krajské národní výbory (KNV) především určovaly koncepci rozvoje kraje v hospodářství, zemědělství, zdravotnictví a sociálních záležitostech. Spravovaly organizace, které působily na celém území kraje. Řídily a kontrolovaly střední školství a krajská kulturní zařízení. Dohlížely na dodržování zákona a ve správě především kontrolovaly a dohlížely na chod nižších úřadů.

Národní výbory představovaly orgány státní správy v obcích, okresech a krajích. Vykonávaly tam správu ve všech oblastech, pokud zákon nestanovil jinak. Zůstalo tedy jen několik oborů, které spravovaly jiné orgány. Byly to především orgány statistické, celní správy, finanční správy, sbory národní bezpečnosti a vojenské správy.

¹⁸ Cogan R., Krajské zřízení, Praha: ASPI 2004, str. 77 - 78

6. Správa po roce 1989

6.1 Ústavní změny a rozpad federace

Po sametové revoluci v listopadu roku 1989 musely nastat reformy samotného zřízení státu. Z ústavy byla odstraněna myšlenka vedoucí úlohy KSČ a marxismu-leninismu jako státní ideologie. Hlavní myšlenka demokracie byla na principu pluralitního systému parlamentních i ostatních voleb. Postupem času ale rozdílné přístupy k federaci mezi českým a slovenským obyvatelstvem vedly k narůstajícímu napětí. Většina Čechů považovala federaci za nejdůležitější složku a snažila se posilovat její pravomoci. Obyvatelé Slovenska ale vycházeli z myšlenky existence dvou samostatných států, které jen malé množství pravomoci přenechávají federaci a většinu situací řeší dohodou obou republik. Tyto protichůdné principy vedly až k rozpadu federace. Byl přijat ústavní zákon č. 542/1992 Sb., o zániku České a Slovenské federativní republiky a k 1. lednu 1993 vznikla samostatná Česká Republika (ČR). Zákonodárnou moc v ČR měl parlament, který se skládal z poslanecké sněmovny a senátu. Obě komory volí prezidenta a schvalují zákony. Výkonnou moc má především vláda a prezident.

6.2 Státní správa a samospráva

Transformace veřejné správy po roce 1989 vycházela ze zrušení celého systému národních výborů a vzniku samosprávných institucí a orgánů státní správy. Nejnižším článkem se stala obecní samospráva, kdy obec byla základní územní jednotkou. Nově vznikají okresní úřady, které nahrazují okresní národní výbory. Okresní úřady přezvaly většinu státní správy, ale samospráva byla delegována především na obce. Existovaly tak obecní či městské úřady, okresní úřady a centrální úřady. V tomto období docházelo často k problémům mezi centrálními úřady a okresními. Rozhodlo se tedy, že se samospráva posílí a vzniknou vyšší územní celky. Základem se stal ústavní zákon č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků.

Krajské zřízení bylo v ČR obnoveno v roce 2000, což vyžadovalo důkladnou právní přípravu. Vznikly nové zákony o obcích a krajích. O volbách do zastupitelstev, o okresních úřadech, či názvech a hranicích krajů. Finální podobu krajů určil zákon č. 129/2000 Sb. o krajích. Hlavní úkol krajů spočíval v péči o hospodářství, sociální a kulturní rozvoj a správu majetku. Krajská působnost by se dala rozdělit na samostatnou a přenesenou. V samostatné působnosti především kraj pečoval o celé území a vydával závazné vyhlášky. V přenesené působnosti vykonává především ty činnosti, které jim zákon ukládá. Nejvýznamnějším orgánem je zastupitelstvo kraje. Volí se v tajném, všeobecném, rovném a přímém hlasování. Zastupitelstvo ze svých členů zvolí radu kraje. Rada je výkonným orgánem. Kraj na veřejnosti zastupuje hejtman zvolený zastupitelstvem. Krajský úřad jako úřední aparát kraje zajišťuje plnění úkolů a přezkoumává rozhodnutí nižších úřadů.

Krajský úřad kontroluje ministerstvo vnitra spolu s věcně příslušnými ministerstvy a ústředními správními orgány.

Dokončením reformy veřejné správy vzniklo 14 nových krajů¹⁹ (viz. příloha E) a ke konci roku 2002 zanikly okresní úřady. Část agendy přešla na krajské a ústřední správní orgány, ale většinu přebraly obecní a městské úřady.

¹⁹ Cogan R., Krajské zřízení, Praha: ASPI 2004, str. 79

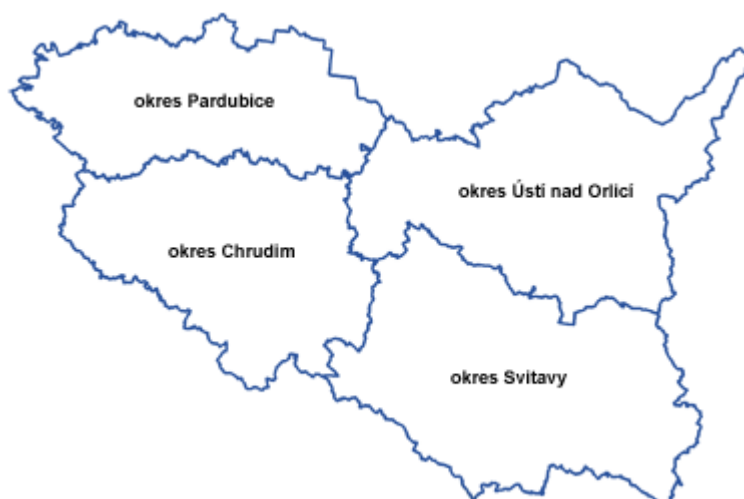
7. Pardubický kraj

7.1 Úvod

Pardubický kraj má rozlohu 4.519 km² a působní v něm 15 obcí s rozšířenou působností. Kraj se skládá ze čtyř okresů, a to Chrudim, Svitavy, Pardubice a Ústí nad Orlicí. Žije zde přes 505 tisíc obyvatel. Sídlním městem krajského úřadu je statutární město Pardubice.

Současný kraj je svým umístěním a rozlohou nejpodobnější s krajským zřízením v letech 1949 – 1960. Kraj byl z geografického hlediska o něco málo větší, protože zabíral i část současného Kraje hradeckého a Vysočina. Přesto se rozloha ani počet obyvatel příliš nelišila od současného stavu. Určité rozdíly byly i ve veřejné správě. Kraj v letech 1949 – 1960 měl krajskou, okresní a městskou správu. Nejvíce povinností a správy měly okresní národní výbory. V těchto letech byl kraj složen z 12 okresů, které velikostí své působnosti lze přirovnat k současným obcím s rozšířenou působností. Toto krajské zřízení existovalo do roku 1960, kdy Pardubický kraj zanikl a vznikl Východočeský kraj se sídlem v Hradci Králové.

Grafické rozdělení kraje podle okresů

Zdroj: [on-line] [cit. 15. 4. 2008] dostupné na

<http://www.pardubickykraj.cz/city.asp?thema=2674&category=&typeMap=17>

Grafické rozdělení kraje podle obcí s rozšířenou působností

Zdroj: [on-line] [cit. 15. 4. 2008] dostupné na

<http://www.pardubickykraj.cz/city.asp?thema=2674&category=&typeMap=16>

7.2 Správa kraje

„Kraj je územní společenství občanů, náleží mu právo na samosprávu, kterou vykonává v zákonem stanoveném rozsahu a v souladu s potřebami kraje. Vystupuje v právních vztazích svým jménem a nese odpovědnost z těchto vztahů. Pečuje o rozvoj kraje a hospodaří s vlastním majetkem.“²⁰ Kraj tedy pečuje o komplexní rozvoj území kraje v přenesené i samostatné působnosti. Správu Pardubického kraje zajišťuje především zastupitelstvo, hejtman, rada kraje a krajský úřad jako hlavní instituce kraje.

7.3 Zastupitelstvo Pardubického kraje

Jednou z hlavních složek výkonu veřejné správy je zastupitelstvo²¹ Pardubického kraje. Jak je výše uvedeno, volí se přímou volbou. Volby vyhlašuje prezident republiky v termínu do 30 dnů od skončení funkčního období stávajícího zastupitelstva. Funkční období zastupitelstva trvá čtyři roky. Velikost zastupitelstva Pardubického kraje je podle zákona č. 129/2000 Sb., 45 členů. Schází se nejméně jednou za tři měsíce a jednání svolává hejtman nebo jím pověřený člen rady. Jednání jsou veřejná a občané kraje mají právo se jich účastnit. Oblast působení

²⁰ citace § 1 odst. 1. až 3. zákona č. 129/2000 Sb., o krajském zřízení

²¹ Koudelka Z., Průvodce územní samosprávou, Praha: Linde 2003, str. 99

zastupitelstva je především v samostatné působnosti. V přenesené působnosti rozhoduje jen podle zákona. Schvaluje tedy rozpočet kraje, územní plánování, přijímá obecně závazné právní předpisy, může předkládat návrhy zákonů Poslanecké sněmovně ČR, stanovuje rozsah dopravní obslužnosti kraje. Dále zastupitelstvo rozhoduje v majetkových záležitostech, především o nabytí a převodu nemovitostí, poskytování věcných a peněžitých darů či dotací. Také rozhoduje o majetkové účasti na podnikatelském záměru soukromých právnických osob. Zastupitelstvo rozhoduje o zřízení příspěvkových organizací či organizačních složek kraje. Mimo jiné provádí kontrolu dalších orgánů kraje. Zastupitelstvo jako pravděpodobně nejdůležitější orgán rozhoduje o nejdůležitějších otázkách kraje a o jeho celkovém vývoji a rozvoji²².

Zastupitelstvo podle svých potřeb a požadavků zřizuje pomocné a kontrolní orgány, výbory. Předsedou výboru je vždy člen zastupitelstva. Výbory plní úkoly, jež jim udělí zastupitelstvo. K nim vytvoří návrh, stanovisko či usnesení, které potom zastupitelstvu předloží. Ze zákona je zastupitelstvo povinno zřídit výbor kontrolní, finanční a výbor pro výchovu, vzdělání a zaměstnanost. Finanční výbor kontroluje hospodaření s majetkem a financemi kraje, provádí hospodářskou kontrolu právnických osob, jejichž zřizovatelem je Pardubický kraj, a dohlíží na správné využití dotací, které kraj poskytl. Kontrolní výbor dohlíží na plnění usnesení zastupitelstva a kontroluje dodržování právních předpisů ostatními výbory a krajským úřadem. Výbor pro výchovu, vzdělání a zaměstnanost se zabývá počtem, typem a sítí škol a školských zařízení, studijní programů a učebních oborů v kraji. Podává návrhy na vylepšení školní a předškolní výchovy a vyjadřuje se k dotacím do oblasti školství a tělovýchovy.

7.4 Rada Pardubického kraje

Dalším orgánem kraje je rada. Rada je pracovním a výkonným orgánem. Je volena zastupitelstvem. Rada Pardubického kraje je tvořena koalici dvou politických stran, a to Občanskou demokratickou stranou a Koalicí pro Pardubický

²² Cogan R., Krajské zřízení, Praha: ASPI 2004, str. 169

kraj²³. Rada se schází minimálně jednou za 14 dní a její jednání svolává hejtman kraje. Pravomoci rady jsou především hospodaření a provádění majetkových úkonů, řízení krajského úřadu, zde rada jmenuje či odvolává vedoucí pracovníky odborů, určuje počet zaměstnanců krajského úřadu, zadává úkoly úřadu či na návrhy občanů nebo právnických osob, přezkoumává rozhodnutí krajského úřadu. Zakládá právnické osoby či organizační složky kraje. Rada vyřizuje návrhy a podněty obcí a jiných právnických osob v kraji. Dále také připravuje podklady pro jednání zastupitelstva a zajišťuje plnění jejího usnesení. Rada rozhoduje o majetkových záležitostech kraje²⁴ a vydává nařízení kraje. Počet členů Rady Pardubického kraje je ze zákona stanoven na devět²⁵. Jsou to²⁶:

- Ing. Ivo Toman, hejtman, zodpovědný za dopravu
- Ing. Roman Línek, 1. náměstek hejtmana, zodpovědný za regionální, investiční politiku kraje a problematiku EU
- Ing. Josef Janáček, náměstek hejtmana, zodpovědný za zdravotnictví
- Marie Málková, náměstek hejtmana, zodpovědná za školství a sport
- Ing. Miroslav Brýdl, radní, zodpovědný za kulturu a památkovou péči
- Bc. Miloslav Macela, radní, zodpovědný za sociální péči, neziskový sektor a cestovní ruch
- Ing. Miroslav Mareš, radní, zodpovědný za finanční politiku a správu majetku kraje
- Bc. et Mgr. Jana Smetanová, radní, zodpovědná za rozvoj lidských zdrojů, celoživotní vzdělávání a zaměstnanost
- Ing. Petr Šilar, radní, zodpovědný za zemědělství a životní prostředí

Členové rady jsou pověřováni k obecným úkolům v určité oblasti. Každý radní je zodpovědný za část správy. Dochází tak rozdělení povinností podle resortního principu. Rada díky tomuto rozdělení připomíná vládu. Díky určité podobnosti lze říci, že rada vytváří v kraji územní vládu a krajský úřad, jenž bude zmíněn níže, či jeho konkrétní odbory a oddělení zajišťují radním příslušnou agendu.

²³ zdroj [on-line] [cit. 15. 4. 2008] dostupné na <http://www.pardubickykraj.cz/org.asp?thema=2744&category>

²⁴ Koudelka Z., Průvodce územní samosprávou, Praha: Linde 2003, str. 113

²⁵ citace § 57 odst. 2. písm. a) zákona č. 129/2000 Sb., o krajském zřízení

²⁶ Stav k 15. 4. 2008

7.5 Hejtman Pardubického kraje

Hejtman je volen zastupitelstvem a vystupuje a jedná jako zástupce kraje navenek. Podepisuje právní předpisy kraje a jmenuje ředitele krajského úřadu. Odpovídá za kontrolu hospodaření a informování občanů o činnosti kraje. Může také pozastavit výkon rozhodnutí rady, pokud je podle něj nesprávné, a musí věc předložit k rozhodnutí zastupitelstvu. Hejtmanem Pardubického kraje je Ing. Ivo Toman²⁷.

Zastupitelstvo zvolí hejtmanovy zástupce, náměstky, kteří v jeho nepřítomnosti vykonávají jeho funkci. V Pardubickém kraji má hejtman tři náměstky s přesně daným a určeným pořadím pro zastupování.

7.6 Krajský úřad Pardubického kraje

Krajský úřad zajišťuje plnění úkolů jak v samostatné, tak v přenesené působnosti. Přezkoumává rozhodnutí obecních úřadů a v případě nutnosti ukládá dle zákona sankce. Podílí se na odborné přípravě zaměstnanců obecních úřadů a organizuje porady vedoucích pracovníků v kraji. Za činnost je odpovědný ředitel úřadu. Úřad se dělí na kancelář hejtmana, kancelář ředitele úřadu a odbory. Krajský úřad Pardubického kraje má kromě výše zmíněných dvou kanceláří jedenáct odborů, a to odbor organizační a správní, finanční, majetkový a stavebního řádu, strategického rozvoje kraje, životního prostředí a zemědělství, školství mládeže a sportu, sociálních věcí, zdravotnictví, dopravy a silničního hospodářství, kultury a památkové péče, rozvoje lidských zdrojů a krajský živnostenský úřad. Odbory se dle vlastních potřeb mohou ještě dělit na specializované oddělení. Na krajském úřadu je zaměstnáno přibližně 330 úředníků.

7.7 Působnost a kraje

V roce 2000 proběhly první volby do krajského zřízení Pardubického kraje. Z nich vzešla zastupitelstva, rady, hejtmani a další zřízené orgány. Kraj získal poměrně široké kompetence z ministerstev či ze zrušených okresních úřadů. Kraj

²⁷ Stav k 15. 4. 2008

v oblasti školství zřizuje určitý typ škol a zajišťuje jejich provoz a rozvoj. Pardubický kraj je zřizovatelem přibližně 120 školských zařízení²⁸. Jsou to především dva typy. Prvním typem je střední a vyšší školství, sem patří například gymnázia, střední odborné školy nebo učiliště. Druhým typem jsou specializovaná školská zařízení, sem patří například dětské domovy, domy dětí a mládeže, konzervatoře, základní umělecké školy či pedagogicko-psychologické poradny.

V oblasti kultury se kraj stará o rozvoj kulturních zařízení a památkovou péči. Je zřizovatelem krajské knihovny, regionálních muzeí a východočeské galerie.

V oblasti sociální a zdravotní se kraj stará o své občany, zajišťuje poskytování zdravotnické péče v kraji, poskytnutí sociálních dávek, rozhoduje o umístění do ústavní sociální péče v kraji. Zřizuje nemocnice v kraji, ústavy sociální péče nebo léčebné ústavy.

Ve stavebním rozvoji kraj funguje jako nadřízený orgán městským úřadům při vytváření územních plánů, rozhoduje a schvaluje stavby s dopadem na větší část kraje.

V dopravní obslužnosti kraj vlastní silnice druhé a třetí třídy a stará se o jejich dobrý stav. V dalších oblastech jako zemědělství či životní prostředí kraj vytváří koncepty správy pro nižší úřady a řídí velké plány přesahující působnost obcí. Kraj převzal také kompetence v odvolacím řízení proti rozhodnutí obcí ve správním řízení, kontrolu výkonu státní správy, hospodaření a dohled nad dodržováním legislativní úpravy ve státní správě i samosprávě nižšími úřady.

7.8 Financování kraje

Územní samospráva Pardubického kraje nemůže fungovat a řádně plnit své úkoly bez dostatečného finančního zajištění. Rozpočet kraje²⁹ je financován z vlastních příjmů, dotací a příspěvků státního rozpočtu. Nejdůležitější položky jsou vlastní příjmy a dotace. Pardubický kraj počítá s příjmy ve výši 3,277 bil. Kč a výdaji 3,732 bil. Kč. Rozpočet je sestaven jako schodkový a tento schodek bude kryt především z úvěru od Evropské investiční banky a z přebytku hospodaření kraje

²⁸ zdroj [on-line] [cit. 15. 4. 2008] dostupné na <http://www.pardubickykraj.cz/document.asp?thema=3359&item=31741>

²⁹ Rozpočet Pardubického kraje na rok 2008 schválený na jednání Zastupitelstva Pardubického kraje dne 18. 12. 2007

v loňském roce. V příjmové části jsou nejdůležitější daňové příjmy, které tvoří 81 % veškerých příjmů rozpočtu. Jedná se o podíly Pardubického kraje na sdílených daních a správní poplatky krajem vybírané. Další důležitou složkou jsou příspěvky a dotace ze státního rozpočtu. Ve většině případů jsou účelové k určité investici. Významnou složkou jsou i finance z Evropské unie, kdy Pardubický kraj získává úvěry z Evropské investiční banky na spolufinancování projektů z fondů EU. Výdajová stránka rozpočtu Pardubického kraje je zaměřena především na pokrytí mandatorních výdajů, nejnutnějších provozních nákladů úřadu, samosprávy a zřizovaných organizací a na další hospodářský a sociální rozvoj. Jsou zde zahrnuty také dotace obcím či granty od Pardubického kraje.

7.9 Kontrola a chod kraje

Krajské zřízení plní své úkoly v samostatné nebo přenesené působnosti. Samostatná působnost je především v rozvoji kraje a uspokojování potřeb obyvatel. Zde se kraj řídí pouze právním řádem. Není vázán interními nařízeními, směrnicemi, usneseními či metodickými pokyny. Kraj k těmto písemnostem nemusí přihlížet, mají pouze doporučující charakter. Při vydávání svých obecně závazných vyhlášek se kraj řídí pouze ústavou a zákonem. V přenesené působnosti kraj vykonává státní správu a je povinen řídit se výše uvedenými akty. Výkon přenesené působnosti je nutností kraje pro zajištění plynulé veřejné správy pro občany. Dozor nad samostatnou působností kraje vykonává především Ministerstvo vnitra při následných kontrolách. V přenesené působnosti je kraj kontrolován příslušnými ústředními správními úřady, které zjišťují zda orgány kraje konají v souladu se zákony a jinými právními předpisy.

8. Závěr

Má bakalářská práce se zaměřila na vývoj územní správy a samosprávy. V první kapitole jsem podával nástin vývoje územní správy od počátku konsolidace českého státu v období raného středověku až po dobu pozdního feudalismu na přelomu 18. a 19. století.

Druhá kapitola zachycovala změny veřejné správy od poloviny 19. století poukázala na její zásadní reorganizaci. Tyto reformy zde vydržely přes první a druhou republiku až do vzniku Protektorátu Čechy a Morava.

Během období protektorátu se správa radikálně změnila, bylo zrušeno zemské zřízení a vzniká nový systém krajské správy. Tyto změny zachycuje třetí kapitola.

Čtvrtá a pátá kapitola přiblížily změny v uspořádání územní správy od konce druhé světové války až do současnosti. Významným mezníkem byla sametová revoluce v listopadu 1989, kdy došlo k dalším razantním reformám.

V úvodu práce jsem vyslovil hypotézu, že zemské zřízení bylo lepší než krajské, poněvadž mělo zákonodárnou moc, větší vliv na rozvoj regionu a výraznějším způsobem působilo na rozhodnutí ústředních zákonodárných orgánů, jež v té době reprezentoval především panovník.

Během srovnávání jednotlivých historických částí jsem však došel k přesně opačnému závěru, má hypotéza se tím nepotvrdila. Z výsledků své práce jsem dospěl k názoru, že nejefektivnější je krajské zřízení, i když v jistých fázích vývoje, především v době rakousko-uherské monarchie, považuji zemské zřízení za nezbytnou součást veřejné správy. Vytváří se tak prostor pro určitou komparaci s republikovou vládou od vzniku samostatného Československa. Podle mého názoru nespornou výhodou zemského zřízení oproti tehdejšímu krajskému je jeho zákonodárná pravomoc. Přestože byla omezena a striktně dána pravidla, mohla pro potřeby země vydávat příslušné zákony.

Pozitiva krajského systému spatřuji především v efektivnější správě území díky podrobnějšímu geografickému členění na menší správní jednotky, než měl zemský systém. Při existenci ústřední státní správy považuji stupeň decentralizace na úroveň kraje mnohem efektivnější než na úroveň zemskou. Dnešní stav tak umožňuje

správním orgánům na úrovni krajů pružnější řízení v jednotlivých oblastech lidské činnosti, nad nimiž má kraj dohled, například v oblastech školství, mládeže a tělovýchovy, zdravotnictví, hospodaření s majetkem kraje nebo specifického územního rozvoje.

Na druhou stranu má větší stupeň decentralizace i nesporná negativa. Za hlavní nedostatky považují vznik rozsáhlejšího byrokratického aparátu a z toho vyplývající zvyšující se počet úředníků, který s sebou nese rostoucí finanční náklady pro státní rozpočet v podobě platových prostředků a zároveň financí zajišťujících nemovité a movité vybavení úřadu. V neposlední řadě bych rád zmínil, v souvislosti s výše zmíněným rostoucím byrokratickým aparátem, hrozbu vzniku a šíření korupčního prostředí³⁰.

V systému krajské správy bych rád vyzdvihl zřízení Pardubického kraje v letech 1949 – 1960. Tento systém považují za nejefektivnější. Geografické rozdělení krajů v tehdejší Československu bylo velmi vhodně zvoleno podle specifických požadavků jednotlivých regionů a jejich společných rysů. K tomuto mému názoru přispívá fakt, že současné krajské rozdělení je v hlavních obrysech téměř totožné s výše zmíněným – tehdejší systém 12 okresů a nadřízeného kraje, jako nejvyššího územního celku, se velmi blíží dnešnímu uskupení měst s rozšířenou působností, což považují za progresivní strukturu organizačního řízení.

Současný systém považují vzhledem k rozvoji správy měst a následnému zániku okresních úřadů za poměrně efektivní. Jsem přesvědčen, že stávající systém krajské správy není ve své konečné podobě a bude i v budoucnu procházet dalšími změnami.

³⁰ podle Transparency International obsadila Česká republika v roce 2007 41. místo ve vnímání korupce mezi 179 zkoumanými státy. zdroj [on-line] [cit. 16. 4. 2008] dostupné na http://www.transparency.cz/doc/CPI2007_poradi_zemi.xls

9. Použitá literatura

Cogan R., Krajské zřízení, Praha: ASPI 2004

Hledíková Z., Janák J., Dobeš J., Dějiny správy v českých zemích od počátku po současnost. Praha: Lidové noviny 2005

Žemlička J., Čechy v době knížecí, Praha: Lidové noviny 1997

Koudelka Z., Průvodce územní samosprávou Praha: Linde 2003

Pardubický kraj geograficky rozdělen podle okresů, Krajský úřad Pardubického kraje [on-line] [cit. 15. 4. 2008] dostupné na www:

<<http://www.pardubickykraj.cz/city.asp?thema=2674&category=&typeMap=17>>

Pardubický kraj geograficky rozdělen podle obcí s rozšířenou působností, Krajský úřad Pardubického kraje [on-line] [cit. 15. 4. 2008] dostupné na www:

<<http://www.pardubickykraj.cz/city.asp?thema=2674&category=&typeMap=16>>

Rada Pardubického kraje, Krajský úřad Pardubického kraje [on-line] [cit. 15. 4. 2008] dostupné na www:

<<http://www.pardubickykraj.cz/org.asp?thema=2744&category=>

Školská zařízení zřizovaná Pardubickým krajem, Krajský úřad Pardubického kraje [on-line] [cit. 15. 4. 2008] dostupné na www:

<<http://www.pardubickykraj.cz/document.asp?thema=3359&item=31741>>

Rozpočet Pardubického kraje na rok 2008 schválený na jednání Zastupitelstva Pardubického kraje, Krajský úřad Pardubického kraje [on-line] [cit. 15. 4. 2008] dostupné na www:

<<http://www.pardubickykraj.cz/article.asp?thema=3397&item=46711>>

Zákon č. 129/2000 Sb., o krajském zřízení, Portál veřejné správy České republiky [on-line] [cit. 15. 4. 2008] dostupné na www:

<http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/710/_s.155/701?l=129/2000>

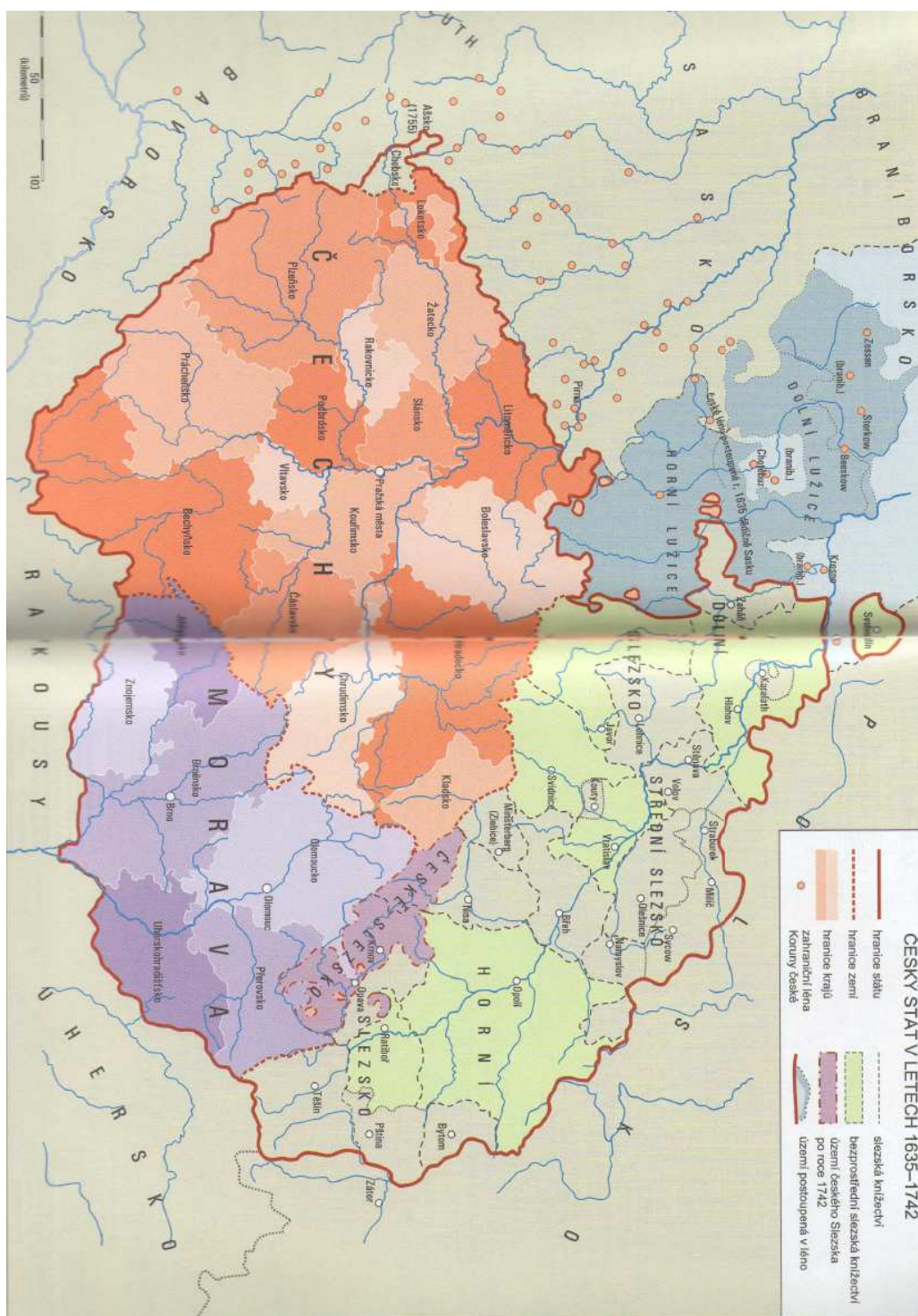
Transparency International – Česká Republika, [on-line] [cit. 16. 4. 2008] dostupné na www: <http://www.transparency.cz/doc/CPI2007_poradi_zemi.xls>

10. Přílohy

Seznam příloh

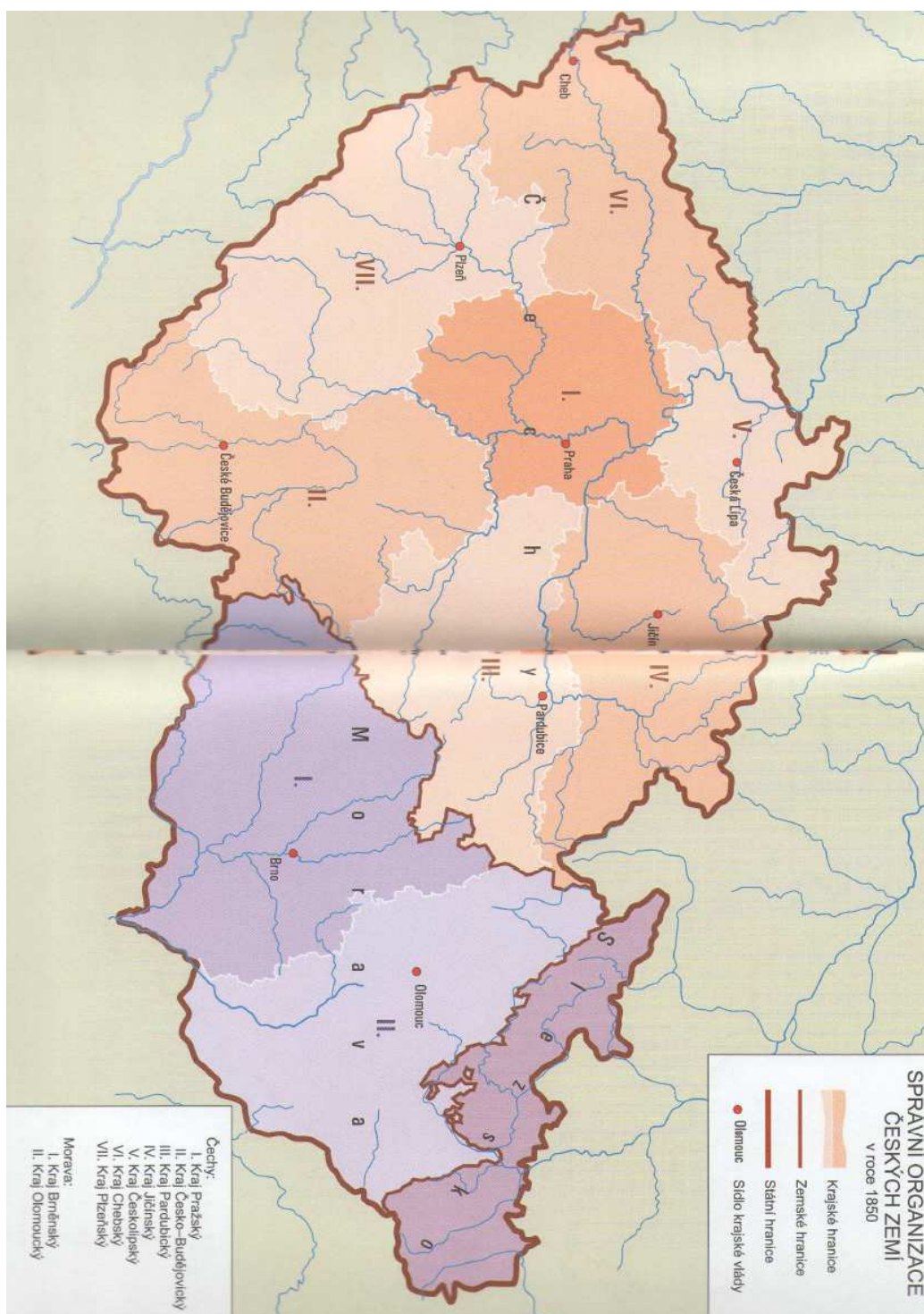
Příloha A. – Územní rozdělení českého státu do konce 18. století	44
Příloha B. – Zemské a krajské rozdělení českých zemí v roce 1850	45
Příloha C. – Územní správa v Protektorátu Čechy a Morava	46
Příloha D. – Krajské a okresní zřízení v Československé republice v letech 1949 - 1960	47
Příloha E. – Krajské zřízení a území okresů České republiky v roce 2007	48

Příloha A. – Územní rozdělení českého státu do konce 18. století

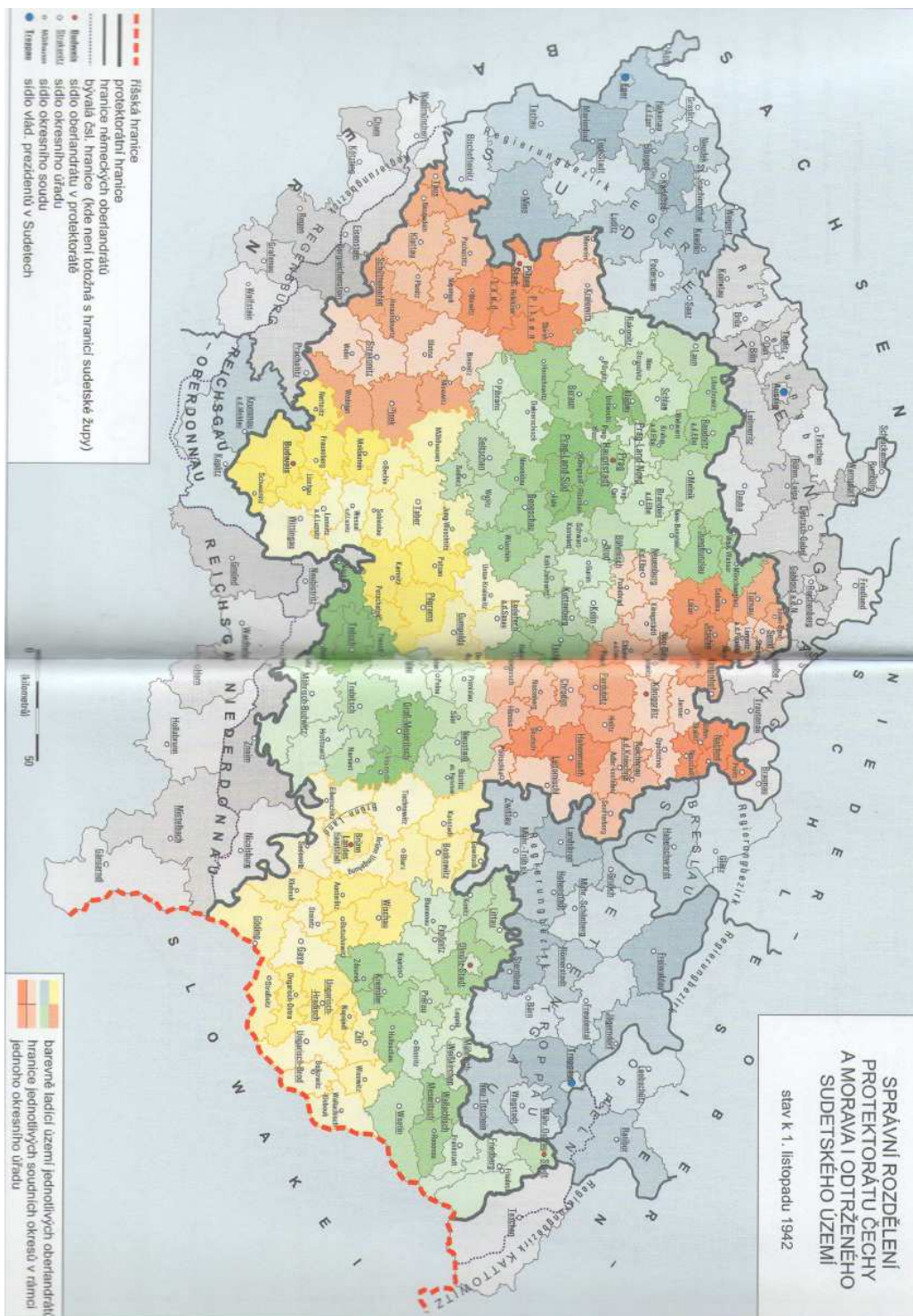
Zdroj: Hledíková Z., Janák J., Dobeš J., Dějiny správy v českých zemích od počátku po současnost, Praha: Lidové noviny 2005 str. 500 - 501

Příloha B. – Zemské a krajské rozdělení českých zemí v roce 1850

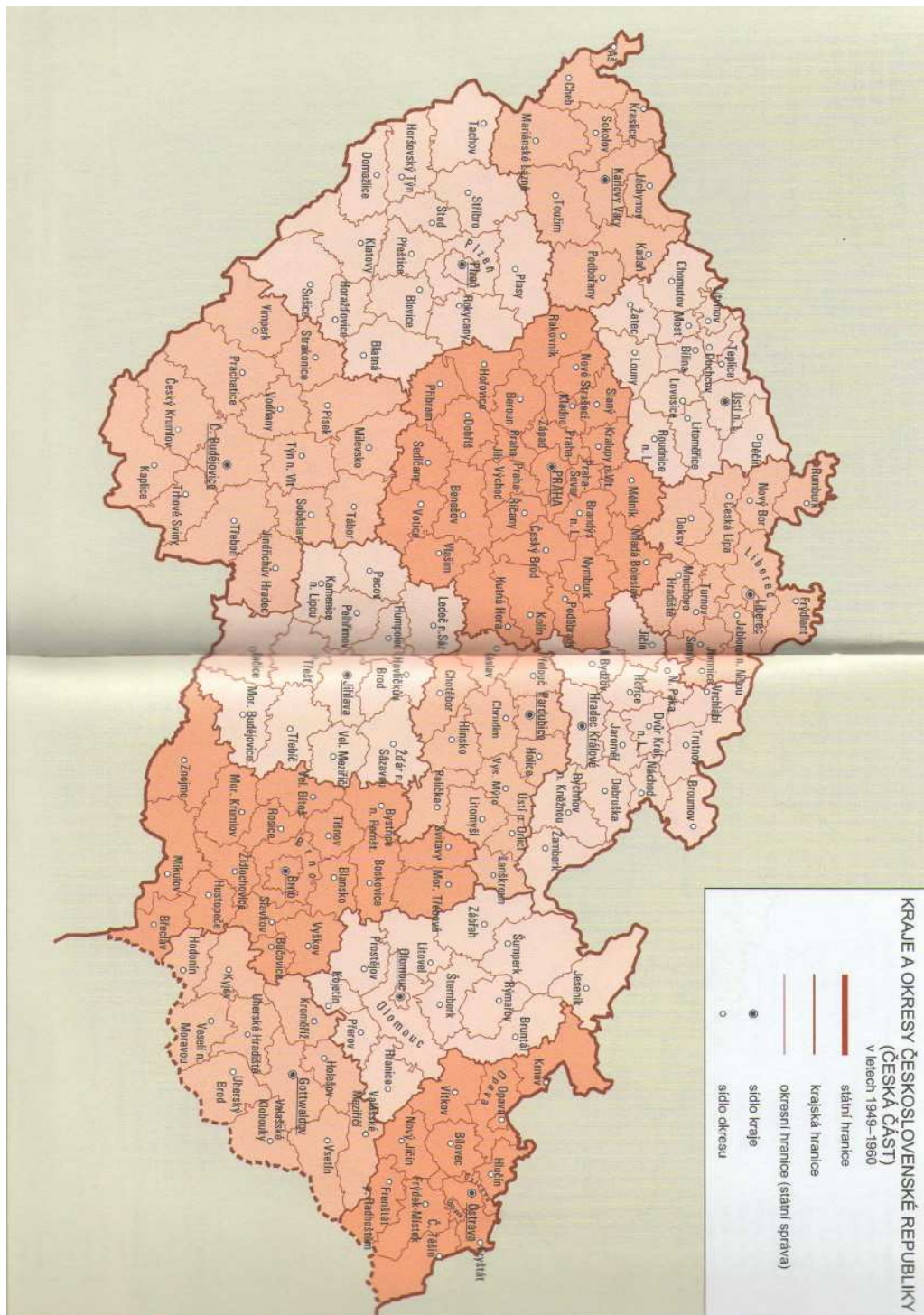
Zdroj: Hledíková Z., Janák J., Dobeš J., Dějiny správy v českých zemích od počátku po současnost, Praha: Lidové noviny 2005 str. 518 - 519

Příloha C. – Územní správa v Protektorátu Čechy a Morava

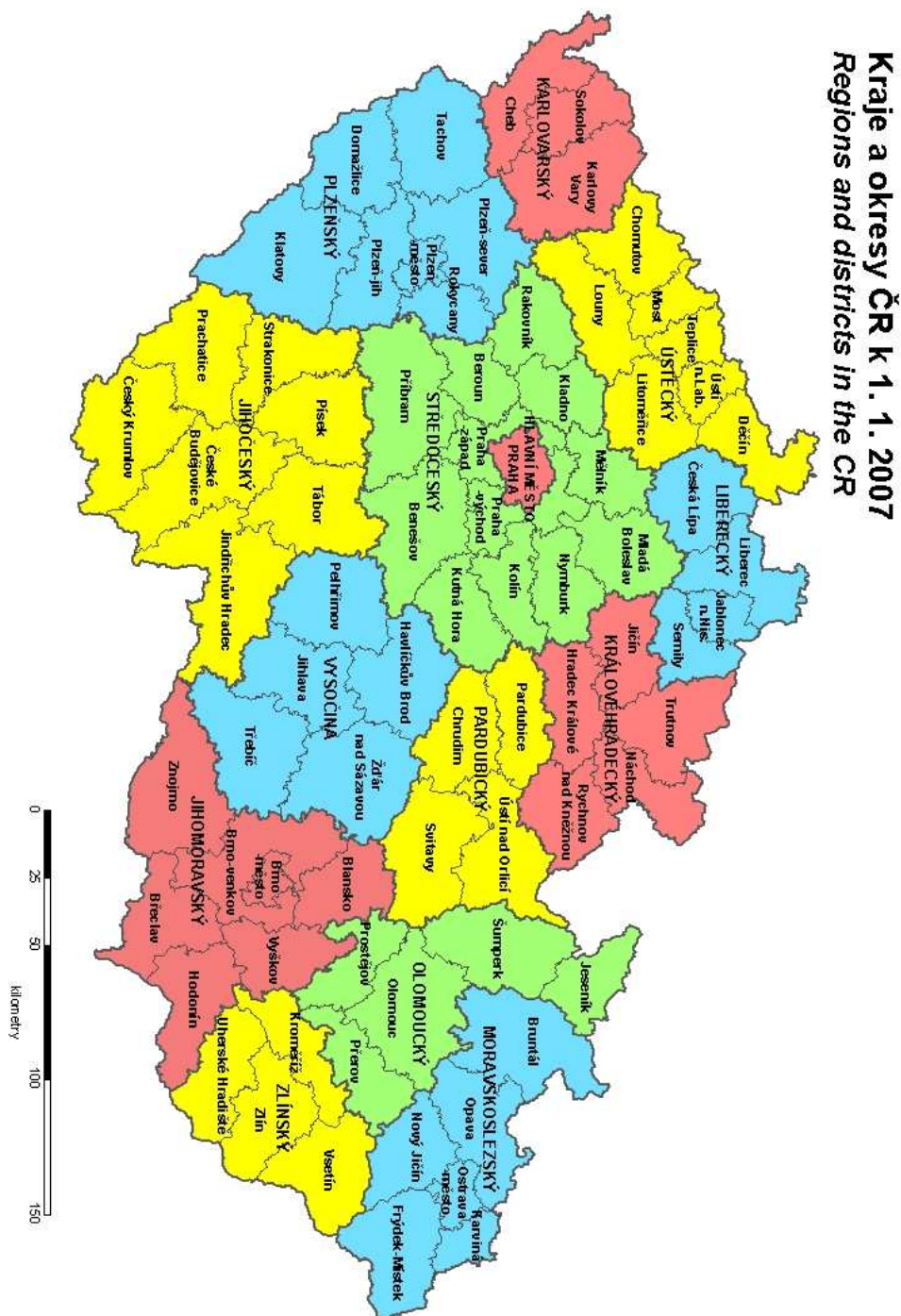
Zdroj: Hledíková Z., Janák J., Dobeš J., Dějiny správy v českých zemích od počátku po současnost, Praha: Lidové noviny 2005 str. 528 - 529

**Příloha D. – Krajské a okresní zřízení v Československé republice
v letech 1949 - 1960**

Zdroj: Hledíková Z., Janák J., Dobeš J., Dějiny správy v českých zemích od počátku po současnost, Praha: Lidové noviny 2005 str. 530 - 531

Příloha E. – Krajské zřízení a území okresů České republiky v roce 2007

Zdroj: Český statistický úřad [on-line] [cit. 21. 4. 2008] dostupné na [www](http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/AD00473A34/$File/130207m01.jpg):
[http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/AD00473A34/\\$File/130207m01.jpg](http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/AD00473A34/$File/130207m01.jpg)